

Smert kralja Volkašina.

Isafje, kmet iz (menih) piše staro povelje, kakova stiska je bila v Srbiji, kadar so se bili 1371 leta prvič Turci grozovito premogli pri Ténaru. Ta mož tako pripoveduje:

Kaj je bil ognjevil kerščenike zapadnih strani? Vzdignil je kralj Volkašin vse serce in gorške voje in imela svoja brata: despota Óglješo in vojevoda Gojka ter druge velmože. (**) Turci so imeli nekako do šestdeset tisoč izbrane vojske na turškega carja Murata. Slišali so, da imajo Turkov izganjat, ne sodèč, da nikdo nij močen, gnjevu bomo proti stali. Zatorej teh nijso izgnali, nego sami so bili ubiti, in tam so kosti njih padle ter nepogrebene so ostali. Mnogo mnoštvo jih je umerlo, ti od mečeve ostrine, óni so bili v zaplén gnani, a neki izmed njih so utekli domov pribežali. Tolika nuja in ljutost je oblila vse gradove*) in strani zapadne, kolikoršne ušesa nijso slišala ni oči videli. Kadar so bili ubiti hrabri možje, bratje kralj Volkašin, despot Óglješa in vojevoda Gojko, razsuli so se Turci ter leteli po vsej zemlji, kakor ptice po vzduhu (zraku), in té izmed kerščenikov so z mečem klali a óne v plén gonili; ostavše je požéla negodna smert, in kdor je smerti odšel, umíral je od gládi; kajti bil je tákov glad po vseh stranéh, kakoršnega nij bilo, kar svet stojí. A katerih glad nij pogubil, té so po božjem dopustilu snédali volkovi, napadajóč po dnevi in po noči. Gorjé, umíljeno je bilo videti! Ostala je zemlja vseh dobrih stvaríj pusta, ljudíj in živíne in drugih plodov, ker nij bilo ni kneza ni vojarína**) ni nastavnika v ljudéh, ni spasilca.***) Napolnilo se je vse turškega straha, in hrabra serca krepkih mož so se bila izpreménila v serca, slabéjša od ženskih. V tem času je konec vzelo tudi pleme serbskih gospodov, sedmi, ménim, rod. V resnici, tedaj so živi ljudjé oblažávali pred njimi umerše. Verujte mi, jaz, ki sem po vsem neveden, ne bi mogel s pisanjem načertati nuje, katera je tedàj bila na kerščenicéh zapadnih strani.

Pozdrav, lepa navada.

(F. Rup.)

II.

Poleg oménjenih pozdravov je navadnih še mnogo drugih; hotel sem le nekatere v misel vzeti. A ne samo z besedami, nego tudi z vedénjem ali s telesnim gibanjem se ljudje pozdravljajo. Prijateljem sézamo prijazno v roko, imenitnim osobam se ponižno uklanjamo ali odkrívamo. Roko poljubiti komu, kaže spoštovanje. Ženskim se tudi roke poljubljajo, osobito kedar se jim kdo dobríka. A na lice ali na usta koga poljubiti je znamenje priseréne ljubezni.

Poglédimo nekoliko dalje okrog sebe ter pojdimó na jug; tam nahajamo zeló drugačne običaje. Turek je Azijàn ostal v noši in v običajih, da-si uže

*) Grad, die Stadt. Beseda: mesto je v tem značenji po nemškem.

**) Vojarín je to, kar voditelj; besedo: vojarín so pisali starejši novoslovenski pisatelji. Beseda: vodja je nova ter napačno skovana.

***) Spasítelj stara in prava beseda, namesto: rešítelj.

dolgo v Evropi živi. Ponosen ter ožbljen je njegov pozdrav. Obe roci dene križem na persi ter glavo upogne; priklanja se tudi do tál.

Arabljani, otroci Izmaelovi in Židom v rodu, pozdravljajo se tako: „selam aleikum (mir z vami);“ potem denó roko na serce ter poljubijo lice temu, kogar pozdravljajo.

Čuden in derzen je Beduvin; jednak je tudi njegov pozdrav. Na iskrem konji pridirja k tebi in tik tvoje glave izproži samokres. Tako te pozdravlja sin peščéne afriške ravnine.

Kitajec se šteje mej omikane rodove; on glavo ukloni, pleskne z dlanjo ob dlan ter prijazno izpregovori. Dalje po Aziji imajo različnim stanovom tudi razne pozdrave, ter v zlo se mu šteje, kdor se v pozdravljanji zmoti. Nego ali nemajo tudi naši vojaci raznih pozdravov raznim višjim vojaškim osobam?

V Indostanu se s čelom tál dotikajo; na otoci Sumatri pozdravljajoči nogo pozdravljenega človeka dene sebi na persi ali na glavo. To so ti sužnje-dušniki; nam bi tak pozdrav ne dobril.

Laponci se z nosoma dotikajo. Muri (zamorci) pri Guineji poketájo s persti. Nekateri rodovi severnoameriških divjakov pozdravljajo strašno kričéč.

Nahaja se pozdravljanje pri vseh narodih. Omika nij stoperv izúmila pozdravljanja, samo izpremenila ga je. A pozdrav je povsod znamenje posebnega spoštovanja, velike prijaznosti ali veselja. Ako tudi je pozdrav čisto prazna nava-da, vendar se ga je treba deržati, da se nikomur ne zamerimo.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Sáhar ali sladkór. *)

(Spisal V.—ž.—.)

Ljubi otroci, komu nij znan sladkor? — Vsi ga veste, kajti vsak izmej vas ga z radostjo pojé, kedar mu ga kedo dá. Tudi to: baš sladkor je, ki ste ga uživali, kar bivate na tem svetu, osobito v mladosti. Mleko, vaša prva hrana, ima v sebi mnogo sladkorníne, katera vam je tudi moč dala in pospešila rast. Pozneje, ko ste užé sami mogli poseči po kako stvar, tedaj sta vam modra roditelja dala sladkorja in s tem obilo pripomogla k zdravju. A zdaj, ko ste se užé dokopali razuuna, često sami poiščete kosca sladkorja, ali si ga kupite, če imate kak novce. Tudi tedaj, kedar jeste kislino ali slanino, vam je sladkor na umu. Ne ugaja vam kava, ako nema sladkorja, še v vodo ga često raztopite kakšen kosec, da jej okus odobrite. V bolezní grenkih zdravil nehéte uživati brez sladkorja.

Vidíte, dragi moji, kako koristen je sladkor človeku. Od zibéli do gróba mu je zvest prijatelj in tovariš, kateri mu sladí grenkost ubózega življénja in mu tudi pripomaga do zdravja.

A zdaj radovédni porečete: „povedi nam še kaj o sladkorji. Kde so ga naj-pervo znali, kde najbolj raste, kako ga pridelujejo, i. t. d. Napósled nas počúči, ali je res tako koristen, kakoršnega je okusa?“

*) To besedo so Slovenci skovali v nevednosti. Ruski je: sáharü m., srb. šéčer m., staroslov. saharü m., sanskr. sarkara, prakr. sakkara.